

FYRA ÄRENDEN – FYRA FRIANDEN – EN SKILJAKTIG LEDAMOT

Vid granskningsnämndens första möte i november var fyra SVT-ärenden uppe till beslut. Samtliga friades. Det handlade om tre inslag i *Rapport* och ett inslag från *Lokala Nyheter Helsingborg*. Två berörde förutom opartiskhet och saklighet även mediets genomslagskraft utifrån medverkandes uttalanden. Det var ett inslag om klimataktivisterna som åtalats för aktioner där de stört ordningen i riksdagen och ett reportage från Ukraina där svenskar tränade soldater i Azovregementet. I det sistnämnda ärendet ville dock en ledamot fälla. Övriga ärenden berörde hur underlag i en opinionsundersökning redovisats samt huruvida "Sveriges första hampahuggare" var en saklig uppgift.

INTERVJUER MED KLIMATAKTIVISTER VAR INTE GLORIFIERANDE

FRIAT: *Rapport*, SVT1, 2023-06-06, kl. 19.30, inslag om aktivister som använder civil olydnad för att rädda klimatet; fråga om opartiskhet och mediets genomslagskraft. Dnr. 23/01840.

I påannonseringen av inslaget sa programledaren följande: *Nu ska det handla om aktivister som menar att det inte finns något annat val än att ta till civil olydnad för att rädda klimatet. SVT har träffat tre av dem som stört politiska debatter i riksdagen i hopp om att någon ska lyssna. Nu väntar rättegångar och domar.*

I reportaget som följde visades korta sekvenser från aktivisternas olika aktioner från läktaren inne i plenisalen i riksdagen. De tre aktivisterna intervjuades där de sammanfattningsvis förklarade varför de utförde dessa aktioner och hur de såg på de rättsliga påföljderna. I slutet av inslaget intervjuades klimat- och miljöministern som bland annat sa att aktivister som bryter mot lagen gör henne mindre benägen att lyssna. Ministern sa också att personer som är engagerade i miljöfrågan borde skaffa sig ett yrke där de kan göra skillnad eftersom det är i mötesrummen de faktiska skillnaderna görs.

Anmälarna var sammanfattningsvis kritiska till att brottsmisstänkta klimataktivisterna gavs utrymme att föra fram sitt budskap. Aktivisterna framställdes enligt anmälarna som hjältar och offer när de i själva verket hade brutit mot den demokratiska processen.

I sitt yttrande framhöll SVT bland annat att det redan i påannonseringen lyftes tydligt att demonstranternas aktioner skulle leda till rättegång och domar. Det framgick att en av demonstranterna riskerade att dömas till fängelsestraff. Reportern problematiserade aktionerna genom att ställa relevanta motfrågor till de intervjuade demonstranterna. Genom en motfråga om huruvida en folkvald församling inte ska respekteras markerade reportern för det demokratiska statskicketets grundidéer. De dokumentära klipp från aktionen i kammaren var i sig ingen glorifierande skildring av klimataktivism eller potentiell brottslighet.

I sitt beslut konstaterade granskningsnämnden att de tre aktivisterna fick stort utrymme att redogöra för varför civil olydnad som metod enligt dem var nödvändig och värd de rättsliga påföljderna. Samtidigt framgick det tydligt i inslaget att aktivisterna var åtalade för brott. Dessutom medverkade klimat- och miljöministern som tydligt kritiserade aktivister som bröt mot lagen. Vidare innebar inslaget ingen uppmaning till att begå civil olydnad och inte heller ett ställningstagande för de

medverkande klimataktivisterna. Inslaget stred därför inte mot kravet på opartiskhet eller mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

OENIG NÄMND FRIADE INSLAG OM SVENSKAR SOM TRÄNAR AZOVBATALJONEN

FRIAT: Rapport, SVT1, 2023-07-02, kl. 19.30, inslag om svenskar som tränar ett militärförband i Ukraina; fråga om opartiskhet, saklighet och mediets genomslagskraft Dnr. 23/02233.

I inslaget var SVT:s team på plats när en grupp soldater tränade i Ukraina. På bilderna visades hur soldaterna övade på att strida i mörker. Reportern berättade att förbandet ur Azovbataljonen skulle ut i strid i närheten nästa dag. En svensk instruktör på plats sade bland annat följande: "Det här är Azov. Modiga jävlar. Elitsoldater. Motsvarighet till svenska jägarförband."

Reportern berättade att instruktören var en gammal lapplandsjägare som var på plats i Ukraina för att han "ville göra skillnad". Nu var han en av många utländska instruktörer i Ukraina. Instruktören sade att det var den mest meningsfulla arbetsuppgift han haft i hela sitt liv.

Ytterligare en svensk instruktör intervjuades om hur man tränade soldaterna i mörkerseende. Reportern frågade bland annat: "Helge, du är den andre svensken här med Azovkillarna. (...) Vad är det du kan bidra med?"

Även en ukrainsk soldat intervjuades. Denne sa bland annat om ett kommande stridsuppdrag: "Det känns jättebra. Det är därför jag är här. Jag vill bara döda allihop och befria mitt land. Man dödar inte personen, man dödar fienden och det är inget problem. Man gör det man ska och går framåt. Inga problem!"

Två anmälare var kritiska till att SVT sände ett reportage om den, enligt anmälarna, nazistiska och högerextrema Azovbataljonen. En anmälare upplevde inslaget som kränkande och anförde att inslaget spred extrema åsikter samt att Azovbataljonens logotyp var mycket lik hakkorset. En annan anmälare var kritisk till att reportern i inslaget refererade till gruppen som "Azovkillarna" och att inslaget saknade kritiska motfrågor.

SVT skrev i yttrandet bland annat att syftet med inslaget var att skildra hur svenska instruktörer reste till Ukraina för att träna soldater som strider mot Ryssland, inte att fördjupa sig i Azovregementet eller de anklagelser som finns mot regementet från bland annat ryskt håll. SVT har belyst den frågan i andra publiceringar. SVT hänvisade bland annat till nyhetsartiklar och även andra mediers publiceringar där det framgår att Azovregementet uppstod under namnet Azovbataljonen år 2014 som ett frivilligförband och att det bland grundarna fanns högerextremister och nynazister. Bataljonen upptogs senare i Ukrainas reguljära styrkor och bytte namn till Azovregementet. En analytiker i en artikel från SVT:s webbplats sa att det inte gick att utesluta att det fanns enskilda soldater med nazistiska eller högerextrema värderingar men att Azovregementet i dag var opolitiskt. Analytikern förde vidare fram att bilden av Azovregementet i västvärlden trots detta var präglad av rysk verklighetsbeskrivning.

Vissa uttalanden som en soldat gjorde uttryckte SVT förståelse för att man som tittare reagerat på. I SVT:s skyldighet att belysa händelser och skeenden ryms dock skyldigheten att belysa hur människor kan reagera och uttrycka sig i krig.

Att reportern i en fråga refererade till soldaterna som "Azovkillarna" var ett uttryck för att de flesta av de soldater som reportern träffade var unga män, ibland 30 år yngre än reportern själv. Det låg ingen värdering i uttrycket. På den logotyp som kort syntes på en av de svenska soldaternas klädsel fanns Ukrainas riksvapen, använd sedan år 1992. Det var alltså inte fråga om någon logotyp lik ett hakkors.

Sammanfattningsvis ansåg SVT att inslaget inte stred mot kravet på opartiskhet och bestämmelsen om mediets genomslagskraft.

Granskningsnämnden skrev i sitt beslut att SVT uppgett att syftet med inslaget var att skildra hur svenska instruktörer reste till Ukraina för att träna soldater som strider mot Ryssland och att syftet inte var att fördjupa sig i Azovregementet eller de anklagelser som finns mot det från bland annat ryskt håll. Granskningsnämnden beaktade vad SVT anfört i sitt yttrande om att Azovregementet inte var nazistiskt eller högerextremt och att en analytiker från Utrikespolitiska institutet fört fram att Azovregementet i dag var opolitiskt. Nämnden ansåg mot denna bakgrund att inslaget inte stred mot kraven på opartiskhet och saklighet. När det gällde uttalanden från den medverkande soldaten och de svenska instruktörerna ansåg nämnden att de i sammanhanget inte var värderande i strid med kravet på opartiskhet eller innebar en överträdelse i förhållandet till bestämmelsen om hänsyn till televisionens särskilda genomslagskraft. Inslaget friades därför.

Dock var en ledamot skiljaktig och tyckte att inslaget skulle fällas. Ledamoten ansåg att skildringen var alltför okritisk. Med tanke på Azovregementets kontroversiella bakgrund, och att fokus i inslaget var insatsen i just det förbandet ansåg ledamoten att avsaknaden av en bakgrundsbeskrivning i inslaget och ett mer kritiskt förhållningssätt från reporterns sida för att balansera upp bataljonens entusiasm att döda fiender medförde att inslaget stred mot kraven på opartiskhet och saklighet samt mot bestämmelsen om mediets genomslagskraft.

RAPPORTS SÄTT ATT REDOVISA VÄLJARBAROMETERN FRIAS AV NÄMNDEN

FRIAT: Rapport, SVT1, 2023-09-07, kl. 18.00, inslag om väljarbarometer; fråga om saklighet. Dnr. 23/02756.

I inslaget presenterades en väljarbarometer med stapeldiagram över hur svenska folkets stöd för riksdagspartierna såg ut i september 2023. I diagrammet redovisades att källan var opinionsinstitutet Kantar Public, som SVT Nyheter har ett aktivt samarbete med. Det sades även flera gånger i inslaget att källan var Kantar Public och reportern berättade att det inte fanns några säkerställda förändringar sedan förra mätningen. I inslaget framkom att Sverigedemokraterna var det enda partiet där stödet gått framåt i mätningen och att undersökningen gjorts under de två sista veckorna i augusti.

En anmälare anförde att det var svårt att dra några slutsatser kring undersökningen eftersom ingen information kring urvalsbortfallet redovisades. Anmälaren hade själv letat upp information kring undersökningen som visade att cirka 3000 intervjuer gjorts och att det innebar en svarsfrekvens på cirka 40 procent. Anmälaren ansåg att det inte går att kompensera för ett sådant bortfall och att Rapport därför inte kunde dra några som helst slutsatser om den svenska väljaropinionen utifrån detta. Anmälaren anförde också att bortfallet i sådana undersökningar måste redovisas.

SVT kunde i sitt yttrande redovisa att den aktuella undersökningen hade 7500 tillfrågade och att de 3000 svarande kontrollerades så att de var representativa för olika demografiska grupper som kön, ålder, religion, utbildning och partisympati i föregående val. Vidare redogjordes för SVT Nyheter policy om urvalets storlek och att urvalet ska vara slumpmässigt och representativt. En närmare redovisning av undersökningens metod och bortfall fanns tillgänglig på SVT Nyheter andra plattformar, såsom svt.se.

I sitt beslut konstaterar granskningsnämnden att det i inslaget tydligt redovisades att det var Kantar Public som hade gjort undersökningen och att SVT i sitt yttrande visat tillräcklig grund för uppgifterna i väljarbarometern. Det förhållandet att svarsfrekvensen, bortfallet och de statistiska övervägandena

som gjorts inte redovisades i inslaget medförde mot denna bakgrund inte att inslaget stred mot kravet på saklighet.

”SVERIGES FÖRSTA HAMPAHUGGARE” I NYHETSINSLAG VAR INTE OSAKLIGT

FRIAT: Lokala Nyheter Helsingborg, SVT1, 2022-08-31, kl. 18.33 och 19.55, inslag om industrihampa; fråga om saklighet. Dnr. 23/02849.

Inslaget, som var identiskt i de båda nyhetssändningarna, handlade om att odlingen av industrihampa ökade i Skåne och att det just nu skördades för att producera isoleringsmaterial till hus. I inledningen intervjuades vd:n för företaget Ekolution, som bland annat sa: ”Vi är här i dag utanför Båstad och skördar industrihampa, med Sveriges första hampahuggare för den är utvecklad för just industrihampan, som är en gröda på frammarsch här i Sverige.”

Inslaget anmäldes av en representant för ett annat företag som odlar hampa. Sammanfattningsvis skrev anmälaren att den hampahuggare som omnämndes i inslaget inte var den första i Sverige.

SVT skrev i sitt yttrande att det, vad SVT kunde finna, inte finns någon officiell definition av ordet hampahuggare. Den aktuella maskinen var dock den första av sitt slag i Sverige. Industrihampa, som odlas i liten skala på flera håll i Sverige, skördas vanligtvis med olika typer maskiner, såsom skördetröskor, som specialanpassats för ändamålet. Vidare tillades att uttalandet gjordes av en extern medverkande, på vilka kraven på saklighet är lägre ställd.

Granskningsnämnden ansåg att uppgiften om hampahuggaren inte var av avgörande betydelse för inslaget som helhet, då det handlade om produktion av isolering. Inslaget stred därför inte mot kravet på saklighet.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!